

NORGES INDSKRIFTER

MED DE ÆLDRE RUNER.

UDGIVNE

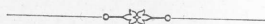
FOR

DET NORSKE HISTORISKE KILDESKRIFTFOND

VED

SOPHUS BUGGE.

I.

CHRISTIANIA.

A. W. BRØGGERS BOGTRYKKERI.

1891—1903.

Ekskurs IV.

(Til S. 174 f.)

Brakteat 65.

[Fra Skärkind s. i Östergötland. Stephens II S. 559.]

Uagtet denne Brakteat har en ganske anden Karakter end de sædvanlige nordiske Guldbrakteater og uagtet dens Indskrift ikke er skreven med Runer, tager jeg dog dens Indskrift med, da den synes at have Forbindelser med Runeindskrifterne paa flere Guldbrakteater.

Thomsen (Annaler 1855 S. 295) bemærker om Brakteaten bl. a. følgende: »Dette Smykke er fra Middelalderen og dannet af en Plade, der er præget som Bracteate«.

Indskriften er skreven med latinske Bogstaver fra venstre mod høire. Den begynder efter et Kors nede til høire.

Som første Ord udskiller jeg TVTO og jeg forstaar dette som et Mandsnavn i Nominativ. Förstemann, Namenbuch, I² Sp. 1412 opfører et Mandsnavn *Tuto* efter Pertz Monum. Germ. og efter Monum. Boica, Verbrüderungsbuch von St. Peter Salzburg, Urkundenbuch der Abtei St. Gallen. Ogsaa *Tutto* St. Peter og St. Gallen. Som høitysk Navn kan *Tuto* være det samme som *Dudo*. Fra dette sidste afviger i Konsonanter et angelsaksisk Navn *Tuta*, *Tutta* hos Searle. I Haralds saga harðráða (Fornm. s. VI 362) nævnes en frisisk Dverg ved Navn *Túta*. De her nævnte Navneformer er tydelig Kjælenavne. Jfr. om TVTO mere i det følgende.

Det er stærkt at fremhæve, at TVTO paa Brakt Nr. 65 ifølge sin Endelse ikke tilhører nordisk Sprog (hvis det, som jeg i det følgende skal søge at godtgjøre, er Mandsnavn); det maa derimod tilhøre et vestgermansk Sprog.

Andet Ord er AI. Dette tolker jeg som »eier«, ligesom samme Form med denne Betydning forekommer i Indskrifter med den længere Rækkes Runer, som er affattede i nordisk Sprog; saaledes paa Torsbjærg-Skjoldbullen, Brakt. Nr. 79, Agedal-Brakteaten, Ødemotland-Benstykket.

Tredje Ord er VO, Navn i Nominativ. Da dette Navn, som vi i det følgende skal se, er Subjekt for et Verbum, som betyder »forarbejdede«, saa maa det være et Mandsnavn og ikke et Kvindenavn. Deraf følger saa igjen, at det foran nævnte TVTO ogsaa er et Mandsnavn. VO holder jeg for samme Mandsnavn som *uha*, der forekommer i flere Runeindskrifter, som er skrevne med den længere Rækkes Runer: Brakt. Nr. 79, Agedal-Brakteaten, Ødemotland-Indskriften og flere.

Ligesom her er skrevet VO uden H, saa har vi paa Brakt. Nr. 28 Kvinde-navnet *uo*. Og *oa* Brakt. Nr. 6 er vel samme Navn som *uha*. Sammenlign fremdeles mulig *uu* Brakt. Nr. 60 (Vokativ), *uduur* Fredrikstad-Brakteaten med *uhus* Brakt. Nr. 17 (Genetiv).

4de Ord paa Brakt. Nr. 65 er MI, hvilket jeg tolker som Akkusativ »mig«. Akkusativformen *mi* forekommer i Oldsaksisk og i Oldfrisisk. Det er Brakteaten selv, der her indføres talende og betegnes ved »mig«.

5te Ord er AVR ω ITO. 4de Bogstav er aldeles forskjellig fra de tre andre O'er i Indskriften og synes, som Thomsen og Stephens har antaget, at være en Form av græsk ω . Den er vistnok laant fra græsk Kursivskrift. Bogstaven synes her at betegne betonet *o*, medens det latinske O i Indskriften betegner *o*, som ikke har Hovedtone.

Jeg tolker AVR ω ITO som Præteritum 1ste Person Ental med Betydning »forarbejdede«. I denne Form er A- Præfiks. Dette Præfiks forekommer i samme Form i Angelsaksisk, Oldfrisisk og Oldsaksisk.

-VR ω ITO er Præteritum i 3dje Person Ental af et Verbum, som betyder »forarbejdede«. Dette forekommer i Angelsaksisk med samme Præfiks som *awyrcean*.

Den hele Indskrift læser jeg inddelt i Ord saaledes:

+ TVTO AI VO MI A-VR ω ITO (+)

Dette forstaar jeg saaledes: »Tuto eier (mig). Uo forarbejdede mig«.

Ligesom Uo her nævnes som Smykkets og Indskriftens Udfører, saaledes nævnes *uha*, altsaa en Mand med samme Navn, som Smykkets og Indskriftens Forfærdiger paa Agedal-Brakteaten og paa Ødemotland-Benstykket. Ligesaa maa paa Brakt. Nr. 79 *uha* tænkes som Brakteatens Forfærdiger.

Sproget paa Brakt. Nr. 65 har i Nominativ af Hankjønssammer paa -n Endelsen -o: TVTO, VO. Heri stemmer Sprogformen overens med Oldsaksisk, Oldhøitysk, Langobardisk, medens Gotisk og de ældste nordiske Indskrifter, samt Angelsaksisk (sædvanlig) og Oldfrisisk har Endelsen -a.

Indskriften har bevaret Tvelyden *ai* i Verbalformen AI »eier«. Derimod er denne Tvelyd bleven til langt *a* i Angelsaksisk (*ah*) og i Oldfrisisk (*ach* »eier«),

i Oldsaksisk til *ê*. I Langobardisk er, ligesom i Gotisk og i Urnordisk, Tvetyden *ai* bevaret. Dog forekommer der i Langobardisk ikke Eksempler paa *ai* foran *h*.

Akkusativformen *MI* afviger fra Gotisk, Nordisk, Oldhøitysk. Derimod heder Akkus. »mig« *mi* i Oldsaksisk og Oldfrisisk, *me* (ved Siden af *mec*) i Angelsaksisk.

Indskriften har foran et Verbum Præfikset *A*-. Dette er fremmed for Gotisk og Urnordisk. Det findes foran Verber i Formen *a*- i Angelsaksisk (*awyrca*), Oldfrisisk. Samme Præfiks findes i Langobardisk, dog ikke i samme Betydning som her i Indskriften, men med Betydning »bort« i Verbalsubstantivet *âstalîn* f. »das heimliche Sichdavonstehlen« (Bruckner, Die Sprache der Langobarden S. 122 f., 202).

Præteritumformen *VR ω ITO* afviger derved, at Vokalen følger efter *r*, f. Eks. fra got. *wawrhta*; men stemmer overens med angelsaks. dial. *wrohte* (sent vestsaksisk), oldfrisisk *wrochten* (plur). Hermed kan af Langobardisk sammenstilles Navnet *Precto* (Aar 905) = *Percto* (Bruckner S. 163 f.).

Eiendommelig er Formen *VR ω ITO* ved *IT*, som maa betegne en Lydforbindelse, der er opstaaet af *ht*. Jeg finder ikke noget fuldstændigt Sidestykke hertil. Ogsaa Langobardisk synes her at afvige. I de bevarede langobardiske Kilder er for fællesgermansk *ht* oftest skrevet (som i det ældste Angelsaksisk) *ct*, men ogsaa *tt*, f. Eks. *Rattipertus* = *Ractipertus*, *Rettolfus*. Mulig betegner *I* i *VR ω ITO* den palatale *ch*-Lyd. Skrivemaaden her minder om Formen **almehttig** paa Ruthwell-Korset, hvor *h* ikke er skrevet med *h*-Runen, men med *éoh*-Runen (NI. S. 118 f.). Denne Form er dog ikke analog med Formen paa Brakt. Nr. 65, fordi Vokalen *e* gaar forud, medens her en *o*-Vokal gaar forud.

Formen *AVR ω ITO* er ogsaa eiendommelig ved Endelsen *-o* i 3dje Person Ental. Denne afviger fra Endelsen i andre germanske Sprog, saaledes i Angelsaksisk, Oldfrisisk og Oldsaksisk. Men det kan nævnes, at Oldhøitysk i 2den Person Ental af det svage Præteritum har Endelsen *-tôs* og i Flertal i alemanniske Kilder og i den rhinfrankiske Isidor Endelserne *-tôm*, *-tôt*, *-tôn*. I 3dje Person Ental har Oldhøitysk i de svage Præterita *-ta*, men hos Otfrid findes enkelte Gange *-te* og en ved Assimilation fremkommen Endelse *-to*, f. Eks. *ruarto mo* (Braune, Ahd. Gramm² § 319 Anm. 1).

Efter det foregaaende er det sikkert, at Indskriften paa Brakt. Nr. 65 ikke er affattet i nordisk, men i vestgermansk Sprog. Det er ikke sikkert, hvilken vestgermansk Dialekt vi her har for os, men Indskriftens forskellige Sprogeiendommeligheder synes snarest at henlede Tanken paa, at Sproget er langobardisk.

Hvis dette er rigtigt, kan Navneformen *TVTO* i Indskriften mulig ved høitysk Lydforskyning være opstaaet af *Dudo*; jfr. Bruckner S. 167 f.

Efter Formen *AI* »eier« skulde jeg i Modsætning til Bruckner S. 98 tro, at langobardisk *faida* »Feide« er opstaaet af **faihiþa*, = oht. *fêhida*.

Særlig vigtig er Indskriften paa Brakt. Nr. 65 derved, at den nævner *VO* som Brakteatens Fabrikant. Dette viser efter mit Skjøn, ligesom meget andet, tydelig, at Ætten Uha gennem mange Slægtled professionelt har øvet den Kunst at forfærdige Brakteater og at forsyne disse med Indskrift. Thi vi finder her paa

et Guldstykke, som er fra senere Tid end de med Runeskrift forsynede nordiske Brakteater og som har en Indskrift med latinske Bogstaver, ikke med Runer, affattet i langobardisk eller ialfald i et vestgermansk, ikke nordisk, Sprog, en Forfærdiger af Smykket, som bærer det samme Slægtnavn i Formen VO. Dette synes at vise, at en langobardisk Høvding har fra en fremmed germansk Stamme, og vistnok fra Erulerne, hentet enten denne Uo selv eller snarere en af hans Forfædre af samme Navn, fordi denne Slægt bedre end nogen Langobarder forstod at udføre Indskrifter paa Guldsmykker.
